

La psicoanàlisi avui

El divan a finals de segle

El marxisme s'enfonsa però Freud i la psicoanàlisi continuen vigents. En aquestes pàgines, intentem demostrar-ho publicant un diccionari bàsic de termes freudians i unes cartes de joventut de Sigmund Freud (o, secretament *Escipió*) al seu amic Eduard Silberstein (*Berganza*).

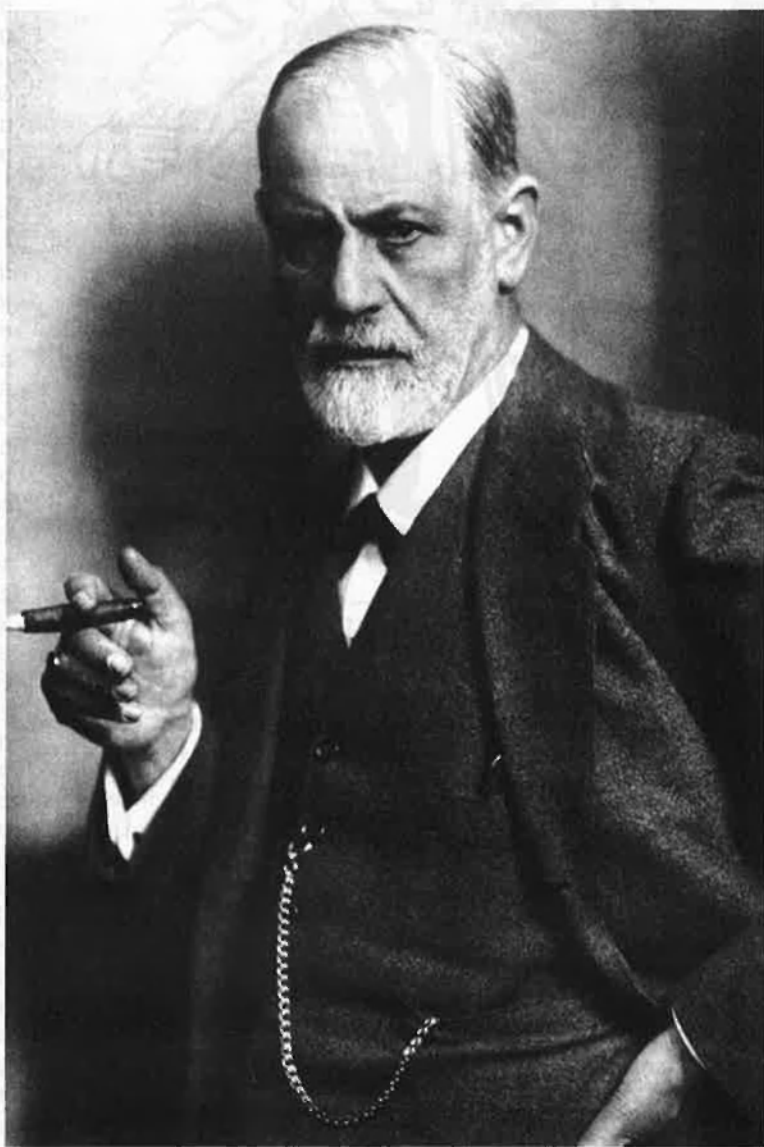
El marxisme s'enfonsa, la psicoanàlisi sobreviu! ¿Com podia imaginar Freud que esdevindria, juntament amb Marx, el màxim articulador del nostre segle? Quan deixà de ser un *naturforscher* ('explorador de la natura') per a transformar-se en l'explorador de l'inconscient humà no feia una altra cosa sinó fundar una "ciència" alliberadora d'un ésser aparentment feliç, però esclau en el fons de passions, frustracions i instints libidinosos reprimits. Dins la medicina, la psicoanàlisi no constitueix un sistema rígid, una xarxa ben delimitada de conceptes fixats; és més aviat un viatge iniciàtic a les profunditats i obscuritats humanes, una aventura del pensament. Actualment, en plena competència amb els medicaments i tranquil·litants de la medicina orgànica, que alleugereixen depressions i altres conflictes psíquics, aquesta ciència de la paraula resisteix difícilment en una societat dita "alliberada". I és que es fa quasibé impossible resoldre problemes de la psique amb mitjans materials. En aquest punt, el divan freudià encara no ha trobat equivalència: deixar parlar i escoltar l'individu solitari enmig de la massa humana moguda únicament per interessos i beneficis. En aquest engranatge social, tota traça de comunicació interpersonal ha estat extingida i el mètode psicoanalític es presenta,

doncs, com l'única escapadòria a través del poder màgic de la paraula. Aquest mètode de recerca, qualificat com a "acientífic" per uns, i com a humanístic per altres, sembla haver perdut importància i sobreviu, deformat, sota l'aparença d'una terapèutica del confort moral. I és

que el 1991, l'home encara somia quan dorm.

MOSCOU: TERCERA CAPITAL DE LA PSICOANÀLISI

A la Rússia soviètica, el mètode de recerca freudià era la mala herba de la llibertat enganxada al ciment ideològic. Malgrat els seus esforços, els comunistes no han pogut eradicar-lo: les arrels eren massa profundes. A principis de segle, Moscou és, segons els historiadors, la tercera capital de la psicoanàlisi. "A partir de 1914, el freudisme era conegut per la *intelligentsia* russa", explica Elisabeth Roudinesco en la seua *Història de la psicoanàlisi*. Els llibres del mestre són traduïts amb més rapidesa que a qualsevol altre país europeu; i abans que els seus col·legues parisencs, els metges moscovites ja utilitzaven la psicoanàlisi com a tractament. Durant els primers anys de la revolució, els psicoanalistes, voluntàriament o per força, s'ocupen a la creació de l'"home nou". Es veuen obligats a posar Freud al servei de Marx. En aquesta línia es funda, el 1921, una escola experimental "freudo-marxista". El sistema repressiu tradicional de càstigs corporals hi és abolit. L'ideal de la família patriarcal hi és durament criticat en

El divan freudià encara no ha trobat equivalència.

ARXIU

pro dels valors educatius que beneficien la necessitat col·lectiva. Educats fora de tota religió, els xiquets estan autoritzats a satisfer les curiositats sexuals.

Actualment, després de seixanta anys de desterrament, Freud ha estat recuperat i redescobert a Rússia. Al paradís dels psicoanalistes, Sergueï Agratxev, copresident de l'Associació de Psicòlegs Independents, s'asseurà a la dreta de Freud, prop dels seus primers deixebles. A principis de 1981, els pacients s'esquitllaven d'amagat en la seua casa, de nit o els caps de setmana. S'estiraven al divan i Sergueï els escoltava atentament durant hores. En cas d'urgència, els rebia en un laboratori de recerca on treballava oficialment d'enginyer. Els seus companys hi tancaven els ulls.

Quan al cap d'alguns mesos augmentà la clientela, Sergueï canvià de treball. Per a estar més disponible, esdevingué traductor de... japonès. "Els especialistes en llengües estranyes gaudien d'un estatus especial. Podien treballar a casa", afegeix Sergueï. Això li va permetre, a partir de 1982, dedicar-se quasi exclusivament, de manera il·legal, als seus pacients.

De 1930 a 1989, el freudisme no tenia lloc a la Rússia comunista. Els ideòlegs del partit pretenien que el socialisme havia triomfat sobre les neurosis, conflictes psíquics generats, segons aquests, pel capitalisme. La psicoanàlisi, era, doncs, "una ideologia burgesa i reaccionària al servei de l'imperialisme americà".

No obstant, amb els primers aires de llibertat, s'ha posat escandalosament de moda. Un centenar d'analistes —un grapat de seriosos i molts xarlatans— obren les seues portes al públic. Els seus gabinets no es buiden. ¡I, a més, no hi ha reunió política, cenacle d'intel·lectuals o revista on no es parle, en un moment o en altre, d'Èdip o de pulsions reprimides! Des de 1989, les principals obres del mestre han estat publicades amb un gran tiratge, després de seixanta anys d'absència. Els 100.000 exemplars de *Fragments escol·lits*, van ser exhaurits en tres dies. Avui valen deu vegades el seu preu al mercat negre. La cadena de televisió moscovita prepara una sèrie sobre la psicoanàlisi. I

l'any passat, una pel·lícula sobre la interpretació dels somnis va obtenir el gran premi del documental soviètic. ¡Els americans acaben de comprar-lo!

Aquest ressorgiment de la psicoanàlisi coincideix, com de casualitat, amb una explosió de l'irracionalisme. I el gran públic, a la recerca de terapeutes de l'ànima no diferencia encara els veritables analistes dels "extrasensorials", com els anomenen a Moscou. "Els russos sempre han buscat solucions simples a problemes complexos. No oblideu, d'altra banda, que l'home del carrer no sols no sap que

entra al gran supermercat del freudisme. I és que, segons l'historiador Peter Gay, els vint-i-cinc mil psicoanalistes nord-americans s'han posat a pensar en termes de rendibilitat. *Time is money!* "Fa trenta anys, alguns intentaven exercir bé el seu treball. Avui, molts trien la pràctica de la psicoteràpia, més rendible que l'anàlisi: cobren més car als pacients que només han de venir una vegada a la setmana en comptes de cinc", afegeix Peter Gay. "D'aquests vint-i-cinc mil, sols uns pocs apliquen la seua ciència a la literatura o a la cultura. Ningú no s'interessa per la política, per la societat o per l'amor. L'ús de la psicoanàlisi és a casa nostra enfocat a curt termini. D'altra banda els nostres *social workers* —equivalents als assistents socials—, que s'hi multipliquen i constitueixen una veritable indústria, l'abandonen i s'hi oposen. A ells, l'ofici dels quals és ajudar la gent amb problemes, només els interessa el preu de les seues prestacions. I culpen Freud d'haver *desatès* el problema. Als Estats Units, Freud ha esdevingut involuntàriament l'aliat objectiu dels comerciants i del *marketing*. Els publicistes utilitzen consultoris psicoanalistes, però crec que les investigacions no passen d'un nivell molt superficial. També els equips de *base-ball* contracten analistes a jornada completa. Una actitud com aquesta és normal dins la lògica americana; aquest país té una aptitud fantàstica per a integrar les coses més difícils".

En l'àmbit universitari, durant els anys cinquanta, després que psicoanalistes emi-

nents vingueren a refugiar-se als Estats Units, el freudisme estava de moda i tingué una bona acollida. Freud era omnipresent i la psicoanàlisi es trobava al centre de tots els debats. Avui, dissortadament, ja no és així. Ningú ignora el que és la psicoanàlisi, però tothom en menys té la importància. I és que hi ha un corrent en voga, que va nàixer a partir de Jacques Lacan, molt popular a Nova York. En aquesta ocasió, el deixeble ha tingut més èxit que el mestre.

Eliseu T. Climent

Després de seixanta anys de desterrament, Freud ha estat recuperat a Rússia. ARXIU

té un inconscient, sinó que ignora també que té un psiquisme. Els seus neguits provenen, segons ell, de l'exterior. ¡La culpa la tenen el Partit, els veïns o les ones negatives! ", afirma Lev Guertsik.

EUA: 'FREUD IS MONEY!'

Aquell viatge a l'obscuritat interior que va nàixer a Europa a finals del segle passat, creuà l'oceà per a instal·lar-se als Estats Units, on ha arrelat fortament. Tot tipus de gent, des de publicistes a capellans, passant per polítics o professors,